

شبکه‌ای برای فرهنگ و ارتباطات

ریکاردو گراسی
ترجمه علی طائفی

نمایندگیهای سازمان ملل، بانک جهانی و نمایندگیهای دولتی و غیر دولتی توسعه تشخیص داده‌اند که راهبردهای توسعه باید به پیوند میان علم اقتصاد، علم سیاست و فرهنگ توجه کند، حتی اگر هیچ نتیجه مثبت و قابل توجهی نداشته باشد. تکنولوژی نوین با تمام توانهایش ارتباط را به اندازه کافی برقرار نمی‌کند. این ارتباط اگر بخواهد جریان مشارکت آمیز و دوسویه‌ای باشد به یک سازمان و مدیریت ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی کارآمدتری نیاز دارد.

جدیدترین رشته‌ای که در جهان سوم به توازن بیشتری نیاز دارد رسانه‌های مطبوعاتی است. مبادله خبر در بین روزنامه‌های جهان سوم بسیار اندک است زیرا بیشتر اطلاعات از شمال می‌رسد نه کشورهای جنوب. اطلاعات جنوب - جنوب هنوز یک رؤیاست.

اشاره:

ریکاردو گراسی، روزنامه‌نگار آرژانتینی و ساکن شهر ژنوا ایتالیا است. او رئیس کنونی کل سرویسهای ارتباطی و اطلاعات فرهنگی است که در سال ۱۹۸۴ تشکیل شد و در پی تأمین منافع کشورهای جهان سوم است. گراسی، نیاز به فرهنگ را عنصری حیاتی در ارتباطات و توسعه در جهان سوم می‌داند. او ابزاری را معرفی می‌کند که برای ایجاد یک شبکه اطلاعاتی - که به تسهیل روابط دوجانبه خبرنگاران در جنوب کمک می‌کند - ضروری است. این روابط دوسویه باعث می‌شود که روزنامه‌نگاران دیدگاههای فرهنگی خود را در فرایند توسعه مطرح و به تقویت این فرایند - هم برای شمال و هم برای

جنوب - کمک کنند.

ارتباطات برای فرهنگ و توسعه

در سالهای اخیر، دو مسئله مهم مورد بحث و بررسی قرار گرفته است: الف. نظریه و اجرای مفهوم توسعه در جهان سوم، همانند کشورهای صنعتی پیشرفته، ب. نظریه و عمل ارتباطی - اطلاعاتی جنوب با جنوب و شمال با جنوب که در هر دو مورد، ما به پایان یک دوره رسیده‌ایم. این مقاله بر راهبردهای متنوعی نظر دارد که برای تثبیت ارتباطات جنوب - جنوب ضروری است و باید به گونه‌ای اجرا شوند که مطابق با ارتباط دوجانبه بین توسعه و فرهنگ باشد.

توسعه و فرهنگ

راهبردهای توسعه اعمال شده در کشورهای جهان سوم که در سه دهه گذشته بر ابعاد اقتصادی و فنی توسعه نظر داشته‌اند، در پی ایجاد یک الگوی موفق از شمال بوده‌اند. شکست یا لااقل پیامدهای منفی این راهبردها، آنها را به فکر انداخته که به گونه‌ای تغییر مسیر دهند. از طرف دیگر، بیشتر طرحها تغییر یافته‌اند و در مسیر حرکت از توسعه نیافتگی به توسعه وامانده‌اند. نمایندگیهایی سازمان ملل، بانک جهانی و نمایندگیهای دولتی و غیردولتی توسعه، تشخیص داده‌اند که راهبردهای توسعه باید به پیوند میان علم اقتصاد، علم سیاست و فرهنگ توجه کند، حتی اگر هیچ نتیجه مثبت و قابل توجهی نداشته باشد.

برخلاف توافق روزافزون درباره اهمیت آگاهی فرهنگی، هیچ تحلیل نظام یافته‌ای که مبتنی بر مطالعات موردی باشد، و هیچ سیاست اطلاعاتی و ارتباطی سازمان یافته‌ای برای جلب علاقه و مشارکت بیشتر در فرهنگ وجود ندارد. لازم است مباحثاتی عمومی ترتیب داد که از سطح سازمانها و کارشناسان توسعه فزاینده رود. در همین زمان، اروپا - محوری و شمال - محوری شدید، همچنان مشوق رؤیای جهان متحد برای توسعه صنعت سودآور برای صنایع زیر سلطه شمال است. این رؤیا، علاوه بر تهدید فرهنگها و توسعه واقعی کشورهای جهان سوم، غنای فرهنگی شمال را نیز تهدید می‌کند.

بحث جاری جهانی درباره توسعه فرهنگی، مصوب مجمع عمومی سازمان ملل متحد در دسامبر ۱۹۸۶، تشخیص عینی ضرورت نگرش به فرهنگ به عنوان جزو جدانشدنی برای تمام راهبردهای توسعه است. با این حال، هنوز نیاز به تنظیم برنامه‌های عملی به قوت خود باقی است. بحث زیر، نگاهی می‌اندازد بر شیوه‌های مهم پیوند بین طرحهای ارتباطی و فرهنگی در توسعه. این بحث پیشنهاداتی نیز برای چنین برنامه‌های عملی مطرح می‌کند و در عین حال، اولویتهای زیرا را در نظر می‌گیرد:

۱. شناخت ابعاد فرهنگی توسعه

۲. رابطه بین فرهنگ و علم و تکنولوژی

۳. حفظ میراث فرهنگی

۴. مردم و رسانه‌ها

۵. مشارکت مردمی در حیات فرهنگی و توسعه

۶. ایجاد انگیزه برای آفرینش هنری

نیازهای اطلاعاتی و ارتباطی و فرهنگی در جنوب

در ۲۵ سال گذشته ما توانسته‌ایم اولین قدمها را در حرکت به سوی جریانی متوازن و متعادلتر میان کشورهای جهان سوم برداریم. این امر، به افزایش شناخت و تجربه و مهارتهای سازماندهی و مدیریت در میان دست اندرکاران ارتباطی جهان سوم انجامیده است. ولی به رغم موفقیت‌های اولیه، ما باید اطمینان پیدا کنیم که این مبارزه برای تغییر جریان ارتباطات و تشییت ارتباطات و فرهنگ جهان سوم، به عنوان بخشی از بحث توسعه شمال - جنوب، ادامه خواهد یافت. هنوز نبود پیوستگی کافی و یکپارچه و سیستم منظم اطلاعاتی میان شمال و جنوب دیده می‌شود. نابرابری حاصل از این مسئله در حرفه‌ای گزایی، محتوا و دست اندرکاران به تکرار غیرضروری تلاشها می‌انجامد و این امر، نتیجه نهایی و آثار این تلاشها را کم‌رنگ

می‌کند.

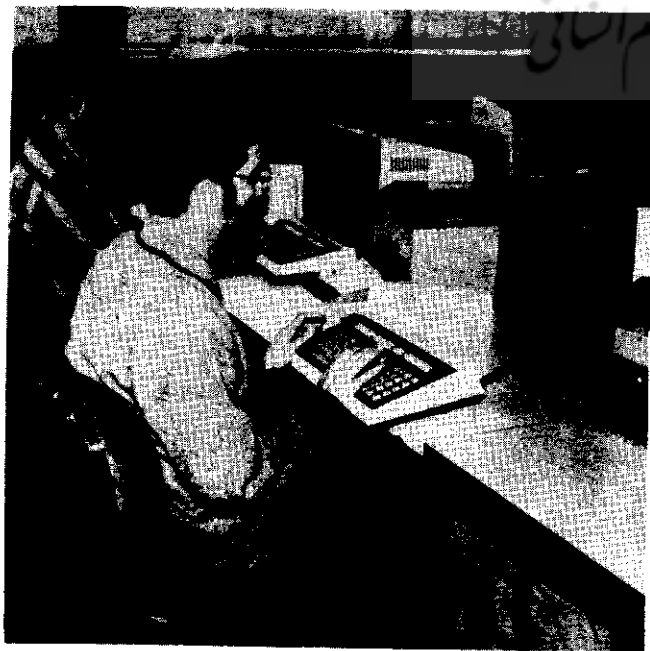
عمل ارتباطات به عنوان یک رابطه دوجانبه میان خبرنگاران و نهادها و مؤسسه‌های اطلاعاتی مبتنی بر مبادله اطلاعات و هماهنگی فعالیتهای دیگر، معطوف به دنیایی از نظریه است. تکنولوژی نوین با تمام توانهایش، ارتباط را به اندازه کافی برقرار نمی‌کند. این ارتباط اگر بخواهد جریان مشارکت آمیز و دوسویه‌ای باشد، به یک سازمان و مدیریت ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی کارآمد نیاز دارد.

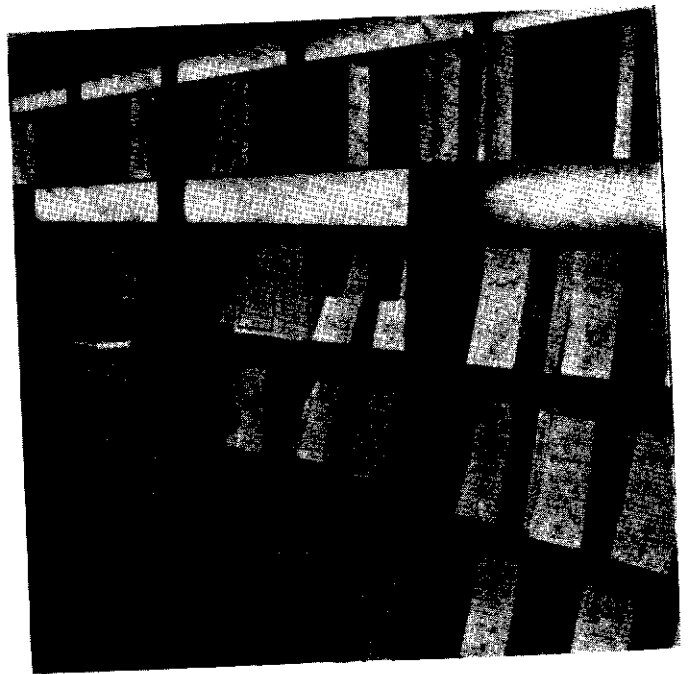
سازمان و مدیریت فعال و شبکه منظم مبادله اطلاعات برای خبرنگاران، تنها شیوه نظام یافته برای منابع، عوامل و اطلاعات جدید است. در جنوب، فقط با خوش اقبال، آگاهی و مهارتهای فردی بوده که گزارشهای شایسته‌ای به دست آمده است. قطعاً به آگاهیها و مهارتهای فردی نیاز است، اما کافی نیست. ما نیازمند یافتن شیوه‌های تنظیم یافته بیشتری هستیم تا از دستیابی به اطلاعات جدید و عاملان اجتماعی اطمینان خاطر پیدا کنیم.

پی‌ریزی یک شبکه ارتباطی برای فرهنگ و ارتباطات - اطلاعات و توسعه

در زمینه‌های دیگری از قبیل آموزش و پرورش و فرهنگ و علوم اجتماعی، روزنامه‌نگاران بزرگی فعالیت دارند. برای پیوند این منابع اطلاعاتی از طریق افراد در یک شبکه ارتباطی که از این اطلاعات و تحلیل کارآمدتر روزنامه‌نگاران استفاده کنند، چه شیوه‌ای مورد نیاز است؟ لازم است مجرای برای ارتباط دوجانبه میان علم اقتصاد، فرهنگ و سیاست در ارتباطات برقرار شود. توسعه‌ای که بتواند آگاهی از این سه زمینه را پیش ببرد، نیازمند شبکه‌های شایسته‌ای است و این نیازی است که مورد توجه شمال - جنوب است.

هر پیشنهادی برای به کار بردن برنامه‌ای به جهت ایجاد یک شبکه ارتباطی میان روزنامه‌نگاران که فرهنگهای جنوب را به عنوان عنصر جدی راهبردهای توسعه مورد توجه قرار می‌دهند، باید هدفیابی به دنبال داشته باشد. این برنامه می‌خواهد با پرورش آگاهی و فهم جهانی از ابعاد فرهنگی

- اجتماعی کشورهای جهان سوم، به یکپارچگی ارتباطات و توسعه در سطوح منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی یاری رساند. فعالیت‌های این برنامه به افزایش مشارکت نمایندگیها و عاملان اطلاعاتی برای بحث بر سر فرهنگها و توسعه کمک خواهد کرد. این فرایند، در جای خود باعث آگاهی زیادتری از نیازهای فرهنگی در توسعه می‌شود. سازمان بهتر شبکه‌های منظم، دستیابی به اطلاعات و مدیریت، آنها را دموکراتیک خواهد کرد. چنین شبکه‌ای، از طریق روزنامه‌نگاران، دسترسی به اطلاعات را آسان خواهد کرد تا عاملان و منابع جدید را در زمینه ارتباطی معرفی کنند.

دو مکانیسم مهم که مجبورند دستیابی به این اهداف را تثبیت کنند، عبارتند از راه‌اندازی یک بانک اطلاعاتی در ابعاد فرهنگی توسعه، و پرورش نسل جدیدی از روزنامه‌نگاران و دست‌اندرکاران مطبوعات. برخی از موضوعهایی که یک شبکه مبتنی بر این دو مکانیسم می‌تواند برای بحث عمومی بیشتر مورد اجرا و تشویق قرار دهد، شامل بازتاب روابط بین علم اقتصاد، علم سیاست و فرهنگ خواهد بود. این فرایند، می‌تواند رشته مطالعات موردی باشد درباره فرهنگ و توسعه و مصاحبه با افراد و سازمانهای کشور مربوطه، که ممکن است شامل مصاحبه جدی با سازندگان افکار در شمال و جنوب در حوزه‌های فرهنگ، علوم اقتصادی، سیاست و علم باشد. این مصاحبه‌ها را می‌توان از رادیو و تلویزیون و مطبوعات منعکس کرد. همچنین، برای بحث بر سر بُعد فرهنگی توسعه و سیاستهای اطلاعاتی به جهت گسترش مناظره عمومی، می‌توان سمینار خبرنگاران و ناشران روزنامه‌ها را در سطوح منطقه‌ای و محلی برگزار کرد. تعیین یک جایزه سالانه نیز برای بهترین داستانها، تحقیقات و مقالات در مورد دهه جهانی توسعه و فرهنگ، می‌تواند در برانگیختن افراد مؤثر باشد.

بازنگری چگونگی انجام ارتباط در عمل

برای تعیین اینکه در جهان سوم چه چیزی لازم است تا جنوب بتواند در فرایند توسعه و ارائه گزارش از نیازهای فرهنگی مشارکت کامل داشته باشد، یک بررسی انجام شده است که نشان می‌دهد در مؤسسه‌ها و مراکز تحقیق،

کمبود وسایل مبادله اطلاعات تحقیقی باعث تکرار تلاشها و دشواری هماهنگی تحقیقاتی شده است. دستیابی به این تحقیق در جنوب، اغلب با مشکل روبه‌روست، و تنها در شمال میسر است. وجود بانکهای اطلاعاتی هرگز به معنی وسعت و جامعیت آنها نیست، زیرا آنها نه از پخش اطلاعات اطمینان دارند، و نه از ارتباط دوجانبه میان مؤسسه‌های تحقیقی. استفاده از موضوعهای ریشه‌ای و ابزار تحلیل، از آن رو برای روزنامه‌نگاران مشکل است که دستیابی به آنها محدود است.

یک راه حل برای غلبه بر این مشکل ایجاد یک مؤسسه داد و ستد اطلاعات است تا دانشگاهها و مؤسسه‌ها بتوانند به اطلاعات دست یابند. این اطلاعات، مواد خام و اولیه مقالات ویژه فرهنگ و توسعه را فراهم می‌کند. منبع دیگر می‌تواند گروههای تئاتر محلی باشد. در بیشتر کشورهای جهان سوم، تئاتر یکی از نیرومندترین ابزار اطلاعاتی و یکی از منابع اصلی اندازه‌گیری و ترقی توسعه فرهنگی است. می‌توان سازمانی تأسیس کرد که قابلیت ارتباط بخش تئاتر را در سطوح منطقه‌ای و ملی تقویت کند و به کمک یک بولتن ماهانه تئاتر، در تصحیح و پخش اطلاعات و تحلیلها کمک کند. بولتنی از این دست، می‌تواند منبع مهمی برای مقالات خاص در رسانه‌های بین‌المللی باشد و از طریق گروههای تئاتری فعالیتها را هماهنگ کند.

در زمینه سینما و ویدئو، تعداد کنونی جشنواره‌ها و انجمنها نشان می‌دهد که مردم با فیلم و سینما بیش از دیگر حوزه‌ها ارتباط دارند. هنوز یک نیاز مشخص برای ابزار یک جریان اطلاعاتی، تحلیل و هماهنگی تولید فیلم وجود ندارد؛ چیزی که باید برای هرکس قابل دسترسی باشد. یک بولتن می‌توانست صدای سازندگان فیلم جهان سوم را به گوش دیگران برساند و جشنواره‌ها، کتابهای راهنما و کاتالوگهای اطلاعات مربوط به تولید و توزیع و بازاریابی فیلم و ویدئو را در جهان سوم هماهنگ سازد.

شاید جدی‌ترین رشته‌ای که در جهان سوم به توازن بیشتری نیاز دارد، رسانه‌های مطبوعاتی است. مبادله خبر در بین روزنامه‌های جهان سوم بسیار اندک است، زیرا بیشتر اطلاعات از شمال می‌رسد نه کشورهای جنوب. اطلاعات جنوب - جنوب هنوز یک رویاست. هنوز نیویورک تایمز یالوموند است که مسائل و وقایع جهان سوم را منعکس می‌سازند.

نگاهی به آینده فرهنگی و توسعه در جنوب

یک سرویس اطلاعاتی برای مبادله جنوب - جنوب رویدادهای خبری جهان سوم که فرهنگ و توسعه را مورد توجه قرار دهد، می‌تواند به طور گسترده‌ای دیدگاه روزنامه‌نگاران را در شمال و جنوب تقویت کند. تثبیت چنین اصلی برای ارتباط دوجانبه میان فرهنگ و ارتباطات می‌تواند به ما امکان دهد تا از جریان یکسویه اطلاعات شمال - جنوب که به دیدگاههای جهان سوم اعتنایی نمی‌کند، به سوی یک ارتباط مشارکتی و توانمند حرکت کنیم که دربرگیرنده یک نگرش دموکراتیک از توسعه برابر باشد.

○ این مقاله، ترجمه‌ای است از:

Ricardo Grassi, "A network for culture and communication", *Development: Journal of SID*, 1990/2, 105 - 107.